

# МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 339.976.2

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/31.13>**Кальченко Т.В.**

доктор економічних наук, професор,  
професор кафедри міжнародного менеджменту  
Київський національний економічний університет  
імені Вадима Гетьмана  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8804-5582>

**Олійник В.В.**

кандидат економічних наук,  
доцент кафедри міжнародного менеджменту  
Київський національний економічний університет  
імені Вадима Гетьмана  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4384-4599>

**Фурсова О.В.**

кандидат економічних наук,  
доцент кафедри міжнародного менеджменту  
Київський національний економічний університет  
імені Вадима Гетьмана  
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-7225-3953>

## АФРИКАНСЬКІ ПРІОРИТЕТИ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ АМБІЦІЙ ІНДІЇ

У статті розкривається процес становлення альтернативних центрів глобальної влади. Зазначається, що в умовах, коли післявоєнна геополітична і геоeкономічна реальність втрачає актуальність і перепадається, деякі регіональні країни, не дивлячись на наявні обмеження і ризики, поступово перетворюються на активних глобальних гравців. Традиційно таким статусом володіли США, Європейський Союз. Демонструють, що на сьогодні його перебирають Китай, Бразилія, ПАР, Індія тощо. Визначено роль Індії, як країни-цивілізації, яка володіючи цілям рядом лідерських амбіцій, не задовольняється статусом регіональної держави і поступово транслює власний геоeкономічний вплив на інші континенти, зокрема на Африку. Аналізуються можливості конкурентної присутності Індії на Африканському континенті, особливо в контексті наявних і прихованих конфліктностей з Китаєм, який на сьогодні займає монополіні позиції на континенті.

**Ключові слова:** Індія, Китай, ареал, політика, лідерство, співробітництво, інвестування, кредитування.

**Постановка проблеми.** Динамічні тренди глобального розвитку суттєво вплинули на поточну суб'єктну конфігурацію, коли традиційні центри сили та тяжіння вже поступово втрачають авторитетність і не володіють необхідним пакетом інструментів і важелів впливу.

Сформувалися і поступово набирають геоeкономічного значення альтернативні осередки поки що регіонального впливу, зокрема Китайська Народна Республіка, Іран, Саудівська Аравія, Бразилія, Південно-Африканська Республіка, Індія тощо. Кожен з них, розуміючи відповідальність і ризикованість декларування амбіцій глобального лідерства, поки що не поспішає потіснити домінантні позиції США чи ЄС, але поступово нарощує економіко-політичний потенціал. В цьому контексті цілком зрозумілими є участь окремо взятих регіональних лідерів у різноманітних організаціях нової генерації (Велика Двадцятка, БРІКС, ШОС тощо), намагання створити альтернативні валютні зони і перейти на розрахунки в націо-

нальних грошових одиницях (юань, ріал, рупія), реалізація цілої низки спільних технологічних, освітніх, військових, енергетичних, інфраструктурних проєктів.

Таким чином, шляхом кулуарних домовленостей, поглиблення регіональної співпраці та популяризації альтернативних методів контролю та регулювання, нові лідери поступово привласнюють ті споконвічні зони, ареали та майданчики економічного оперування лідерів післявоєнного періоду. Якщо перші на сьогодні хоча б декларують принципи справедливості обміну, гарантують надання фінансово-технологічної підтримки розвитку експортного та інфраструктурного потенціалу, то останні й досі користуються застарілими методами колоніального минулого, широко застосовуючи шагнаж, тиск та корупційні схеми.

Саме тому не дивно, що з часом значна кількість країн Третього Світу, зрозумівши вигідність орієнтації не на моно-, а на багатополарність, віддала перевагу лідерам нової формації, серед яких домінуючі позиції зберігають Китайська Народна Республіка та Індія.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Більшість фахівців і вчених розглядає проблематику внутрішнього розвитку і успішності економічного реформування Індії. Проте осторонь лишається великий комплекс проблем аналізу потенціалу регіонального і глобального лідерства цієї країни. Лише в працях С. Хантінгтона [3] та Дж. Феарона [5] вони хоча б декларуються.

**Мета статті.** На сьогодні край важливу постачає проблема визначення основних стратегічних інтересів і пріоритетів розвитку економічної активності Індії на Африканському континенті

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Слід зазначити, що не дивлячись на схожість стратегічних планів та ініціатив, і Китай, і Індія виступають не як однодумці і союзники, а як конкуренти, хоча при цьому не виказуючи ворожисть у відкритій формі. Історично суперечності були закладені територіальною належністю області Аксачин і штата Аруначал-Прадеш. У 1914 році ці регіони були «подаровані» державою Тибет англійській короні. Після здобуття незалежності Індії, обидві території ввійли до її складу, проте у 1962 р. Аксачин був відібраним КНР. На сьогодні Індія бажає повернути цю територію, а КНР зазіхає ще й на штат Аруначал-Прадеш [4, с. 67].

Крім того, на сьогодні Індія є учасницею військового союзу QUAD (аналог НАТО, до якого входять США, Австралія, Японія) Він спрямований на стратегічне стримування Китаю у Тихому та Індійському океані. В свою чергу, Китай з 1972 року сформував стратегічний альянс з Пакистаном, з 1989 г. вситує як основний військовий партнер М'янми, а з 2000-х рр. і Шрі-Ланки. До того ж, індійська влада підтримує сепаратизм в китайському Тибеті, втручається в територіальні суперечки між КНР та Філіпінами у Південно-Китайському морі [5, с. 27].

При цьому Китай виступає другим за значущістю торговельним партнером Індії. Частка торговельного обороту складає 95,9 млрд дол. (12,5%) Однак, для КНР партнерство з Нью-Делі не є настільки важливим. Частка Індії у товарообороті складає лише 1,9% [6, с. 18].

В останні роки Африканський континент набув неабиякої привабливості і гео економічної значущості. Звичайно, що боротьба за ресурси всупила на сьогодні в найбільш драматичну і гостру фазу, а Африка володіє цілою низкою незамінних покладів сировини (як приклад, на континент припадає 12% світового виробництва нафти) Але не тільки це популяризує цей континент серед потенційних інвесторів. Мова йде і про значний потенціал родючих земель (у випадку кліматичних змін), і про неабиякий інфраструктурний потенціал, і про альтернативні енергетичні проекти тощо. Довгий час африканський фондовий ринок демонстрував доволі сталі показники зростання, що надавало додаткової привабливості певним регіональним осередкам. Крім того, політичний і економічний клімат континенту зазнав значних трансформацій. В останні роки минулі метрополії (в першу чергу, Франція) майже остаточно втратили вплив на цілий блок країн Африки (зона Сахелю), що значно полегшить вход для контрагентів інших країн. Довгий час домінування Китайської Народної Респуб-

ліки в Африці здавалось беззаперечним. Їй вдалося за короткий час охопити майже більшу частину країн, коли річний приріст ПЗІ до континенту за 15 років зріс з 74,8 млн.дол. у 2003 році до 5,4 млрд у 2018 році. Китай зайняв четверте місце серед інвесторів Африки. До першої десятки отримувачів кредитів, на частку яких припадає 68% від загальної суми входять Ангола, Ефіопія, Замбія, Камерун. В основному усі китайські інвестиції зосереджуються в особливих економічних зонах і за сферами розподіляються таким чином: платні дороги, мостобудування (35%), горновидобувна промисловість (21%), інші галузі (44%) [2, с. 94].

Як стратегічний конкурент КНР, Індія також розгорнула масштабне багатопрофільне співробітництво з країнами Африки. Проте воно мало певний історичний підтекст.

Так, африканська політика Індії вмотивована наступними основними чинниками:

1.Пріоритет фінансово-політичної підтримки антиколоніальних визвольних рухів і боротьби проти режиму апартеїду в державах на Півдні та Заході континенту, зокрема в ПАР та Намібії.

2. Налагодження тісних відносин з етнічним індійським населенням Африки. Індійська громада компактно проживала на східному узбережжі континенту задовго до початку колоніального періоду, як результат розвитку судноплавства і відкриття нових морських шляхів. З часом вона змогла значно розширити власну присутність під час британського правління. Британська влада відправляла індійців до Східної Африки в якості найманих робітників задля будівництва залізниць і роботи на плантаціях, а в деяких випадках вони виконували адміністративні функції на місцях. Після завершення терміну працевлаштування багато з них лишилися в британському протектораті Східної Африки. З часом індійцям вдалося здобути статус середнього класу на континенті. В основному вони зосередилися на торгівлі та відкривали власні підприємства. Наприклад, індійські дрібні торговці відправлялися у віддалені місця континенту і налагоджували постачання сільськогосподарської продукції з поселень у міста. Подібна економічна діяльність була взаємовигідною, адже розвивалося африканське господарство та укріплювалися контакти з Індією. Цьому сприяли і масштабні потоки грошових переказів представників діаспори до метрополії.

З середини ХХ століття Індія почала репрезентувати себе як представник інтересів африканських країн, що розвиваються у міжнародних організаціях і сприяти більш тісному співробітництву в межах коридору Південь-Південь. Ця країна також була залучена до взаємодії з Організацією африканської єдності, що була заснована у 1963 році. Оскільки Індія до 1991 року проводила політику імпортозаміщення, економічні проблеми не відігравали такої значної ролі у двосторонніх відносинах з Африкою. Переважало лише політичне співробітництво.

1991 рік став поворотним моментом у індійській політиці. Саме тоді місцевий уряд зосередився на питаннях економічної переорієнтації на потреби зовнішнього ринку. Почали активно залучатися інвестиційні ресурси, що автоматично спричинило значні лібералізаційні тренди в торговельно-фінансовій

сфері. В цей період у партнерів з'явилися обопільні інтереси – диверсифікація імпорту, гарантування провольчої та енергетичної безпеки, скорочення рівня бідності. Індія почала розглядати власну діаспору в якості потенціального інструменту м'якої сили у зовнішній політиці, а зростаюча роль Китаю на континенті, прискорила конкуренцію за ресурси і вплив [1, с. 32].

У 2002 році за підтримки Експортно-імпортного банку Індії (EXIM Bank) була запущена програма Focus Africa. Її головною метою було розширення економічного співробітництва з країнами регіону. Першочергова увага приділялася Кенії, Маврикію, Ефіопії. Потім додалися Нігерія, ПАР, Танзанія та Гана. На поточний час в проєкті задіяні 24 учасника. Кредитування країн здійснюється задля розвитку та підтримки імпорту товарів та послуг з Індії. Крім того, індійські компанії, що бажають займатися експортом в Африку, отримують особливий статус і підтримку з боку місцевих урядів.

Тільки у 2003 році в рамках двосторонніх кредитних ліній Африці було виділено Індією 1 млрд дол. США [2, с. 37].

У 2004 році Індія разом з 8 західноафриканськими державами вдалася до здійснення ініціативи TEAM-9, що передбачала налагодження і активізацію техніко-економічного співробітництва. В рамках цієї ініціативи Індія виказала бажання взяти участь у розробці запасів нафти у Гвінейській затоці.

Подібні програми безумовно сприяли нарощенню торговельного обороту. Не дивлячись на те, що Китай й досі лишається лідером у двосторонній торгівлі з країнами Африки, Індія поступово стає більш значущим, ніж коли-небудь раніш партнером регіону. Біля 8% індійського імпорту припадає на Африку, а частка індійського імпорту в африканських країнах складає 9%. Товарообіг між Індією та африканськими країнами зріс з 5,3 млрд дол. США у 2001 р, до 66,7 млрд дол. США у 2020 р. [6, с. 109].

Крім розширення і диверсифікації торговельних відносин, індійський уряд надає усіляку підтримку приватним інвесторам. Наприклад, конфедерація індійської промисловості на регулярному базисі організовує індійсько-африканські форуми для компаній обох сторін.

Основними торговельними партнерами Індії в Африці виступають Нігерія, ПАР, Ангола, Єгипет, Марокко та Алжир, на які припадає 89% індійського імпорту.

За ступенем росту індійської економіки і зростання потреб у енергоресурсах Індія зосередилася на більшому постачанні сирої нафти і газу з цього регіону. Це призвело до того, що насьогодні вона придбає більше енергоресурсів у Африки (на регіон припадає 24% індійського імпорту нафти) і стає менш залежною від постачань з країн Близького Сходу. Так, наприклад, індійська корпорація нафти та природного газу була задіяна до проєкту переробки суданської нафти.

Крім того, деякі африканські країни становлять особливий інтерес для Індії в якості постачальників урану,

поклади якого присутні в Нігері та Намібії. Більш того, вона імпортує золото, дорогоцінне каміння, руди, хімікати та сілськогосподарську продукцію.

Індійський експорт в основному представлений нафтопродуктами, автомобілями, автозапчастинами, фармацевтичними препаратами, ліками, промисловим обладнанням, текстильними виробами, електронікою та ІТ-обладнанням. При цьому індійські компанії відіграють провідну роль в забезпеченні доступних дешевих ліків та вакцин.

Індія входить до десятки найкрупніших інвесторів до країн Африки. В останні роки пріоритетними сферами для вкладення капіталу стали сфери телекомунікацій, будівництва, інформаційних технологій, фінансів, банківської справи, охорони здоров'я та харчової промисловості.

У порівнянні з Китаєм обсяг інвестування не є великим і в рамках співробітництва Південь-Південь з 2008 по 2018 рік склав біля 56 млрд дол. США. Левова частина усього інвестування припадає лише на одну країну – Маврикій, який володіє особливим режимом оподаткування. Мозамбик та ПАР також є великими реципієнтами інвестиційних ресурсів [1, с. 33].

Проте, велика кількість індійських компаній, що зацікавлені в інвестуванні в Африку, стикаються з цілою низкою перешкод, зокрема мова йде про майже відсутню інформацію про відповідні національні ринки континенту. Дефіцит інфраструктурного забезпечення, значні транспортні витрати, поганий діловий клімат та корупційна складова також не додають оптимізму в цьому напрямі.

Особливе місце в індійсько-африканських відносинах займає і співробітництво в сфері безпеки, зокрема в останні роки особливий акцент робиться на кібербезпеці, спільних військових навчаннях та участі в миротворчих місіях ООН.

**Висновки.** Таким чином, насьогодні можна констатувати істотне зростання ролі Індії не тільки у регіональному масштабі, але і на глобальних ареалах дій. Країна має визначені інтереси, реалізує їх доволі амбітно, проте, внаслідок обмежених фінансово-інвестиційних можливостей, не настільки переконливо і агресивно, як Китай. Що в даному контексті становить істотну перевагу, адже вже сьогодні деякі африканські країни підпали майже під тотальний контроль останнього і виказують значне незадоволення китайською експансією. В цьому зв'язку політика м'якої сили Індії може стати більш конкурентною і розрахованою на більшу перспективність і сприйняття. Крім того, наявний досвід індійської присутності на континенті протягом століття і доволі оптимальна цивілізаційна абсорбція індійської культури в Південно-Східній Африці (Маврикій, Танзанія, Кенія, Ефіопія) дозволяє розраховувати на стратегічний успіх. Отже, можна стверджувати, що на Африканському континенті Індія володіє цілою низкою беззаперечних переваг і у перспективі цілком закономірно може зайняти домінуючі позиції. При цьому мова йде не тільки про економічний вплив, але і про політичний авторитет цієї країни-цивілізації.

**Список використаних джерел:**

1. Кальченко Т.В. Цивілізаційні виміри глобальної системної кризи. *Вчені записки. Збірник наукових праць ДВНЗ «Київський Національний Економічний Університет імені Вадима Гетьмана»*. 2021. № 24(3). С. 30–39.
2. Кальченко Т. В. Регіональне і корпоративне лідерство а глобальній управлінській системі: монографія. Київ : Знання України, 2023. 115 с.
3. Fearon J.D. Ethnic mobilization and ethnic violence//In the Oxford Handbook of Political Economy / edited by D.A. Wittmen and B.R. Weingast, 852-868. Oxford: Oxford University Press, 2008. 345 p.
4. Samuel P. Huntington. *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. New York : Simon & Schuster, 1996. 283 p.
5. Samuel P. Huntington. *Who Are We? The Challenges to America's National Identity*. New York : Simon & Schuster, 2004. 428 p.
6. World Investment Report 2023. *Investing in Sustainable Energy for all: United Nations Publications*. 2023. 243 p.

**References:**

1. Kalchenko T. V. (2021) Cyvilizaciynni vymiry hlobal'noyi ekonomichnoyi kryzy [Civilizational dimensions of the global system crisis]. *Scientific notes. Collection of scientific works of the Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman*, no. 24(3), pp. 30–39.
2. Kalchenko T. V. (2023) Regional'ne i korporatyvne liderstvo v hlobal'niy upravliniskiy systemi [Regional and corporate leadership in a global governance system]: monograph. Kyiv: Znannya Ukrainy, 115 p.
3. Fearon J. D. (2008) Ethnic mobilization and ethnic violence//In the Oxford Handbook of Political Economy / edited by D. A. Wittmen and B. R. Weingast, 852-868. Oxford: Oxford University Press, 345 p.
4. Samuel P. (1996) Huntington. *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. New York: Simon & Schuster, 283 p.
5. Samuel P. (2004) Huntington. *Who Are We? The Challenges to America's National Identity*. New York: Simon & Schuster, 428 p.
6. World Investment Report 2023. *Investing in Sustainable Energy for all: United Nations Publications*. (2023). 243 p.

**Kalchenko Tymur, Oliinyk Viktoriia, Fursova Olena**  
*Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman*

**AFRICAN PRIORITIES OF INDIA'S GLOBAL ECONOMIC AMBITIONS**

*The article reveals the process of formation of alternative centers of global power. It is noted that in the conditions when the post-war hepolitical and geo-economic reality loses its relevance and is changed, some regional countries, despite the limitations and risks, are gradually turning into active global players. Traditionally, this status was held by the USA and the European Union. Demonstrating that today China, Brazil, South Africa, India, etc. are taking over it. The role of India as a country-civilization, which, possessing a number of leadership ambitions, is not satisfied with the status of a regional state and gradually broadcasts its own geo-economic influence on other continents, in particular on Arfika, is defined. The possibilities of India's competitive presence on the African continent are analyzed, especially in the context of existing and hidden conflicts with China, which currently occupies a monopoly position on the continent. It is noted that this is achieved by powerful and large-scale government support, significant investment potential and the technological status of the Chinese corporate sector. The potential areas and fields of India's cooperation with African countries are identified, the profitability and prospects of projects in the field of infrastructure construction, oil refining, and the mining industry are indicated. The main motives and historical prerequisites for interaction between India and the countries of the continent are highlighted. At the same time, it was noted that, unlike China, India has a historical experience of presence in South-East Africa, its business culture is maximally adapted to the conditions of the Mitvah, and Hindus have gained respect and trust in the African business environment. It is noted that if China is trying to cover the entire African continent with its own geo-economic influence, then India today mainly focuses on targeted financing and crediting of individual countries, in most cases those that have already had experience of cooperation with this country or are familiar with its civilizational features. That is why, despite the insignificant volumes of investment and project construction compared to China, in the medium and long term, India can quite naturally count on strategic success in Africa.*

**Key words:** India, China, area, policy, leadership, cooperation, investment, lending.

**JEL classification:** E22